

ความหมาย หน้าที่ของธนาคารกลางและธนาคารพาณิชย์

ในบทที่ ๑ นี้ จะกล่าวถึงธนาคารกลางและธนาคารพาณิชย์โดยทั่วไปก่อน
ว่าตามหลักสากลหรือวิชาการนั้น ธนาคารกลางและธนาคารพาณิชย์จะมีความหมาย
หน้าที่ และวัตถุประสงค์ในการดำเนินการอย่างไร เพราะทั้งธนาคารแห่งประเทศไทย
ไทยและธนาคารกสิกรไทย ที่จะไปศึกษาในบทต่อไปนั้น โดยทั่วไปแล้วจัดเป็นสถาบัน
ธนาคารกลางและธนาคารพาณิชย์ ฉะนั้น ถ้าจะไปศึกษาเข้าใจความหมาย หน้าที่
และวัตถุประสงค์ของการดำเนินการของทั้งสองสถาบันดังกล่าวก่อน ย่อมจะช่วยให้รู้
และ เกิดภาพพจน์ของธนาคารกลางและธนาคารพาณิชย์ว่าเป็นสถาบันอะไร มีหน้าที่
ดำเนินการเกี่ยวกับอะไร ดังรายละเอียดที่จะไปศึกษาต่อไป

ธนาคารกลาง (Central Bank)

ตามคำจำกัดความของกฎธนาคาร เพื่อชำระสะสางหนี้สินระหว่างประเทศ
มาตรา ๒๔ วรรค ๑ กล่าวว่า ธนาคารกลางคือธนาคารที่ไ้ได้รับมอบหน้าที่ให้ควบคุม
ปริมาณเงินและเครดิตในประเทศใดประเทศหนึ่ง และจากพระราชบัญญัติการจัดตั้ง

๑ เฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ (พระนคร : โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ,
๒๔๔๖), หน้า ๘๖.

ธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๓๔ ได้ให้ความหมายของธนาคารกลางว่า เป็นธนาคารซึ่งทำหน้าที่ควบคุมเครดิตและการเงินให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจให้เหมาะสมที่สุดแก่ประเทศ รวมทั้งการควบคุมระบบการเงินของประเทศ และควบคุมการเคลื่อนไหวของการขึ้นลงอย่างไม่แน่นอนของการผลิต การค้า ราคา และการจ้างงาน โดยอาศัยการปฏิบัติในขอบเขตการดำเนินนโยบายทางการเงิน และ Amado A. Crastro ได้ให้ความหมายว่า ธนาคารกลางคือมันสมองและผู้นำทางการเงินที่จะอำนวยประโยชน์ให้เศรษฐกิจของชาติเติบโตและพัฒนาได้^๒ และจากราง พ.ร.บ.ธนาคารชาติแห่งประเทศไทย พุทธศักราช ๒๔๘๕ หลักการเพื่อจัดตั้งธนาคารชาติแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของธนาคารกลางว่า คือธนาคารซึ่งทำหน้าที่กระเป๋ายการเงินตราและควบคุมเครดิต กับทั้งเป็นธนาคารของรัฐและธนาคารของธนาคารอื่นทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ในอันจะนำมาซึ่งความมั่นคงในการเงินของประเทศ^๓

๑
Raymond P. Kent, *Money and Banking* (New York: Holt Rineheart and Winston, 1961), p. 352.

๒
Amado A. Crastro, Central Banking in the Phillipines ใน สอาก มโนรัตน์, "การบริหารการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๘), หน้า ๒๒.

๓
ธนาคารแห่งประเทศไทย, "ร่างพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พุทธศักราช ๒๔๘๕," วิวัฒนาการเศรษฐกิจ, (พระนคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, ๒๕๐๘), หน้า ๒๑.

จากคำจำกัดความดังกล่าวนี้ ธนาคารกลางจึงเป็นหน่วยงานกลางของธนาคาร
 ทั่ว ๆ ไปที่ได้รับมอบอำนาจหน้าที่พิเศษที่ธนาคารอื่นไม่มีอำนาจพิเศษนี้ คืออำนาจในการ
 ควบคุมสถานการณ์ด้านเครดิตและการเงินที่หมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจ และการควบคุม
 กิจกรรมทางเศรษฐกิจทั่ว ๆ ไป เพื่อที่จะก่อให้เกิดการกินคืออยู่ที่แก่ประชาชน ธนาคาร
 กลางจะปฏิบัติการทุกอย่างในอันที่จะแสวงหาผลประโยชน์ในทางการเงินแก่ชุมชน โดยที่
 ธนาคารกลางจะออกกระเป๋ยใบ ๆ หนึ่งและเข้มงวดกวดขัน เพื่อเป็นแนวทางในการ
 ดำเนินการของธนาคาร ในอันที่จะให้บรรลุเป้าหมายและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทาง
 ด้านความต้องการทางด้านเครดิตและการเงินของพฤติกรรมทางด้านสังคมของชุมชน °

อำนาจและหน้าที่ของธนาคารกลาง

จากการประชุมการเงินระหว่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๐
 ที่ประชุมมีมติให้ประเทศต่าง ๆ จัดตั้งธนาคารกลางขึ้นเพื่อช่วยดำรงเสถียรภาพในระบบ
 เงินตราและธนาคาร และแสวงหามาตรการร่วมมือทางการเงินระหว่างประเทศ
 ประเทศต่าง ๆ จึงได้เริ่มจัดตั้งธนาคารกลางของตนขึ้น และธนาคารกลางได้เริ่มมีความ
 สำคัญและมีบทบาทอย่างจริงจังภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะแต่ละประเทศมี
 ความจำเป็นต้องฟื้นฟูเศรษฐกิจและบูรณะประเทศของตน

เนื่องจากธนาคารกลางจัดตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นส่วนรวม
 โดยมีวัตถุประสงค์ในอันที่จะให้มีเจ้าหน้าที่ผู้เดียวทำการควบคุมทั้งเงินตรา และ เครดิต

° Subratish Ghosh and Miranjan Holdra, Studies in Modern, Banking 4th. ed. (culcutta: S. Gupta, 1966), p. 103.

เพื่อความมั่นคงแห่งค่าของเงินทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้ หน้าที่ของธนาคารกลางในแต่ละประเทศจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างก็อยู่ที่ความแตกต่างของปัจจัยแวดล้อม เป็นต้นว่า ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ โครงสร้างของระบบการเงิน และระบบการธนาคาร รวมทั้งความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเงินในแต่ละประเทศมีอยู่กับประเทศอื่น

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ธนาคารกลางในแต่ละประเทศจะมีหน้าที่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ธนาคารกลางจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางการเงินและเศรษฐกิจของรัฐบาล ธนาคารกลางจะมีอำนาจหน้าที่อิสระในการวางระเบียบและควบคุมปริมาณธนบัตรและเงินฝากของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดอำนาจการเปลี่ยนแปลงอัตราเงินสำรองของธนาคารพาณิชย์ การเก็บภาษี และการจ่ายเงินของกระทรวงการคลัง ซึ่งล้วนแต่มีผลต่อปริมาณจากเงินหมุนเวียนทั้งสิ้น ซึ่งจะมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ

ดังนั้น เพื่อให้ธนาคารกลางทำหน้าที่ได้โดยมีประสิทธิภาพ ธนาคารกลางจะต้องอยู่ในฐานะที่จะนำทางนโยบายการเงินของกระทรวงการคลังด้วย และสถาบันทั้งสองจะต้องร่วมทำงานกันอย่างใกล้ชิด เพื่อจะได้ไม่เกิดการขัดแย้งกันในหลักการที่สำคัญ ๆ ในนโยบายของทั้งสองฝ่าย การตัดสินใจใด ๆ ของกระทรวงการคลังจะถือเป็นหลักใหญ่ที่ธนาคารจะต้องปฏิบัติตามให้สอดคล้องกัน และทำนองเดียวกันธนาคารกลางก็จะอยู่ในฐานะเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลด้วย

ธนาคารกลางจะให้คำแนะนำแก่รัฐบาลโดยผ่านกระทรวงการคลังในเรื่องของระบบภาษีอากร การกู้เงินของรัฐบาล และรายจ่ายของรัฐบาล เพื่อป้องกันมิให้นโยบายการคลังของรัฐบาลมีผลกระทบต่อระบบการเงินและเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณแผ่นดิน ทำให้การบริหารและงบพัฒนานั้นให้เป็นไปโดยดี และสามารถที่จะทำให้การใช้จ่ายเงินของรัฐบาลได้ใช้จ่ายไปในสิ่งที่ถูกต้อง^๑ ซึ่งธนาคารกลางถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นหน้าที่และการให้คำปรึกษานี้จะต้องให้โดยตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริง โดยไม่หวั่นเกรงต่ออิทธิพลใด ๆ โดยเฉพาะทางคานการเมือง แม้จะรู้ว่าการแนะนำหรือการให้ความเห็นนั้นจะไม่ใช่ที่สนใจของรัฐบาล หรือรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งก็ตาม หรือแม้แต่นักการเมืองหรือวงการธุรกิจที่มีอิทธิพล ธนาคารกลางได้ไตร่ตรองโดยละเอียดแล้ว และมีความเชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องแท้จริงและเหตุผล ธนาคารกลางจะต้องกล้าที่จะเสนอความเห็นนั้นต่อรัฐบาล

ความเห็นของธนาคารกลางนี้ รัฐบาลอาจจะไม่เห็นชอบหรือคล้อยตามเสมอไป เพราะในบางครั้งรัฐบาลอาจจะมีความเห็นแตกต่างกับธนาคารกลางได้ในเรื่องเศรษฐกิจ หรือแม้จะเห็นด้วยก็อาจจะถือว่าเหตุผลคานการเมืองมีความสำคัญเหนือกว่าก็เป็นได้ และการตัดสินใจที่จะรับฟังความเห็นของธนาคารกลางนี้เป็นอำนาจของรัฐบาลโดยแท้จริง ไม่ว่าจะประเทศใด ๆ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อธนาคารกลางกล้าที่จะแสดงความเห็นโดยสุจริตใจแล้ว เมื่อรัฐบาลไม่เห็นด้วยและตัดสินใจเลือกดำเนินการในทางตรงข้ามกับธนาคารกลางได้เสมอ หากธนาคารกลางยังเชื่อมั่นว่าการตัดสินใจของรัฐบาลนั้นผิด และการดำเนินงานของธนาคารกลางที่ควรจะต้องประท้วงรัฐบาล วิธีการ

^๑ ธนาคารแห่งประเทศไทย, ประวัติและการดำเนินงานของธนาคารแห่งประเทศไทย (พระนคร : ศิวพร, ๒๕๑๕) หน้า ๑๒๕, ในคำบรรยายของนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อตุลาคม ๒๕๑๒ แกนนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการบริหารการเงินและการธนาคาร คณะพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การประท้วงที่เฝ้าชกคือ การลาออกจากตำแหน่งของคณะกรรมการ กังคักลาวของ governor of the Bank of England ว่า ธนาคารกลางมีสิทธิที่จะให้คำแนะนำ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลควย ๒

๒. ธนาคารกลางมีอำนาจในการผูกขาดการออกธนบัตร

โดยทั่วไปแล้วรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ มักจะมอบหมายให้ธนาคารกลางเป็นผู้ออกธนบัตร ได้แก่เพียงผู้เดียว โดยเพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

(๑) ทำให้ธนบัตรที่ออกหมุนเวียนภายในประเทศได้เป็นแบบอย่างเดียวกัน และมีการควบคุมรัดกุมยิ่งขึ้น ๓ ในสมัยที่ธนาคารพาณิชย์พิมพ์ธนบัตรออกใช้เองนั้น มีธนบัตรหลายแบบหมุนเวียนอยู่ในประเทศ และไม่มีมีการควบคุมใด ๆ ทั้งสิ้น เช่นในสมัยที่ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้กับธนาคารแห่งอินโดจีน มีสิทธิออกธนบัตรในประเทศไทยโดยเสรี วิธีดังกล่าวธนาคารกลางออกธนบัตรได้แต่เพียงผู้เดียว ความเรียบร้อยก็จะเกิดขึ้น เพราะธนาคารกลางต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด

(๒) ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือในธนบัตร เพราะเป็นธนบัตรที่ออกโดยธนาคารกลาง ทำให้หากของธนบัตรนั้นมีความมั่นคง ประชาชนจึงยอมรับและเชื่อถือ

ธนาคารแห่งประเทศไทย, ประวัติและการดำเนินงานของธนาคารแห่งประเทศไทย (พระนคร : ศิวพร, ๒๕๑๕), หน้า ๑๔๔ ในคำบรรยายของนายพิสุทธิ นิมนานเหมินทร์ รองผู้อำนวยการธนาคารแห่งประเทศไทย (ขณะนั้น) เมื่อ ๑๘ มีนาคม ๒๕๑๔ แกนนักศึกษาปีที่ ๔ แผนกพาณิชยศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการเงินและการธนาคาร คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒. R.S.Sayers, Modern Banking (London : The Clarendon Press, 1976), p. 66.

๓. ศาสตราจารย์ เมธี คูอุยพันดา (เรียบเรียงและรวบรวม), การเงินการธนาคาร, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕) หน้า ๘๗

(๓) การผูกขาดการออกธนบัตรแต่เพียงผู้เดียวของธนาคารกลางทำให้ธนาคารกลางสามารถควบคุมจำนวนธนบัตรและเงินตราที่ไหลเวียนอยู่ในประเทศได้ไม่ใ้หมากและน้อยเกินไป อันจะเป็นผลกระทบต่อภาวะทางเศรษฐกิจ

(๔) การผูกขาดการออกธนบัตรของธนาคารกลาง ทำให้ธนาคารกลางสามารถควบคุมธนาคารพาณิชย์ได้ โดยที่ธนาคารกลางเป็นแหล่งเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ ถ้าธนาคารพาณิชย์ออกธนบัตรได้เอง อำนาจของธนาคารกลางก็จะลดน้อยลง และการที่จะปล่อยให้ธนาคารพาณิชย์ออกธนบัตรได้เอง ก็อาจจะก่อให้เกิดภาวะเงินต้นท้อค่าราคาสินค้าก็ไม่มั่นคง ซึ่งจะเป็นผลเสียอย่างมาก เพราะธนาคารพาณิชย์อาจจะแสวงหาผลประโยชน์จากการออกธนบัตรได้

๓. ธนาคารกลางจะทำหน้าที่ในฐานะนายธนาคารและตัวแทนทางการเงินของรัฐบาล

หน้าที่ในฐานะเป็นนายธนาคารให้กับรัฐบาลนั้น ได้แก่การที่ธนาคารกลางเป็นผู้ถือบัญชีเงินฝากของกระทรวง ทบวง กรม และองค์การต่าง ๆ ของรัฐบาล ทั้งนี้เพราะเงินของรัฐบาลมีเป็นจำนวนมาก ถ้าไม่อยู่ในมือธนาคารกลางเสียแล้ว ธนาคารกลางจะไม่สามารถควบคุมเศรษฐกิจได้เลย กฎหมายในประเทศอื่น ๆ จึงบัญญัติให้ธนาคารกลางมีหน้าที่รับเงินและจ่ายเงินของรัฐบาล

นอกจากนี้ธนาคารกลางยังทำหน้าที่เป็นผู้จ่ายเงินตามเช็คที่หน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นผู้สั่งจ่าย การทำหน้าที่ของธนาคารกลางเช่นว่านี้มีลักษณะเช่นเดียวกับที่ธนาคารกลางต้องให้รัฐบาลกู้เงินเป็นจำนวนมาก ทั้งในช่วงระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้รัฐบาลนำไปพัฒนาประเทศ หรือเพื่อให้รัฐบาลกู้สมทบกับการที่รัฐบาลได้กู้จากที่อื่นมาเป็นบางส่วนแล้ว

^๑ ธนาคารแห่งประเทศไทย, "การตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย," วิวัฒนาการธนาคาร (พระนคร : ธนาคารแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔), หน้า ๑๔

สำหรับการทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางการเงินของรัฐบาลนั้น ได้แก่การทำหน้าที่ต่าง ๆ ทางการเงินตามที่รัฐบาลได้มอบหมายให้ เช่น จัดการเรื่องเงินของรัฐบาลในต่างประเทศ จัดการเรื่องเงินกู้ของรัฐบาล จัดการเกี่ยวกับหนี้สินของประเทศหรือที่เรียกกันว่าหนี้สาธารณะ (Public Debt) เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วธนาคารกลางยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลในการติดต่อกับองค์การทางการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งได้แก่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ธนาคารโลก (IBRD) บริษัทเงินทุนระหว่างประเทศ (IFC) และสมาคมพัฒนาระหว่างประเทศ (IDA) รวมทั้งเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา

๔. ธนาคารกลางจะทำหน้าที่ในฐานะเป็นนายธนาคารของธนาคารพาณิชย์

ธนาคารกลางมักจะถูกเรียกกันว่าเป็นนายธนาคารของธนาคารพาณิชย์ ด้วยเหตุที่ว่าธนาคารกลางจะดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่กับธนาคารพาณิชย์ แบบเดียวกับที่ธนาคารพาณิชย์ให้บริการแก่เอกชนและสาธารณะชนทั่วไป และเนื่องจากธนาคารกลางมีเอกสิทธิ์ในการออกธนบัตร และเป็นนายธนาคารของรัฐบาลด้วย จึงทำให้มีอำนาจที่เป็นที่บังคบให้ธนาคารพาณิชย์เปิดบัญชีกับธนาคารกลาง เพื่อฝากเงินส่วนที่เกินความจำเป็นต่อค่าใช้จ่ายประจำวันของตนไว้กับธนาคารกลางและจะทำการถอนเงินส่วนออกมาใช้เมื่อมีความจำเป็น และทำให้ธนาคารกลางสามารถที่จะชำระหักบัญชีระหว่างธนาคารพาณิชย์ด้วยกันได้

ธนาคารกลางจะช่วยเหลือส่งเสริมธนาคารพาณิชย์ และต้องไม่ทำการแข่งขันหรือแย่งธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ เป็นอันขาด ในกฎหมายของประเทศนั้น ๆ ไปมักจะนิยมนับบัญชีไว้ชัดเจนว่าให้ธนาคารกลางประกอบกิจการใดได้บ้าง และกิจการใดของห้ามมิให้ทำ เพื่อให้การดำเนินงานของธนาคารกลางมีประสิทธิภาพและดำรงความเป็นธนาคารกลางไว้

ในฐานะนายธนาคารของธนาคารพาณิชย์นี้ ธนาคารจึงมีหน้าที่ดังนี้

(๑) อำนวยความสะดวกแก่การค้าภายในประเทศ โดยให้ธนาคารพาณิชย์กู้ยืมเงิน หรือเป็นแหล่งกู้ยืมสุดท้ายของธนาคารพาณิชย์ที่จะพึงได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะ

ในยามฉุกเฉิน เช่น ในกรณีที่เกิดการขาดเงินหรือมีเงินสดไม่พอจ่ายให้แก่ลูกค้าเป็นต้น ซึ่งถ้าหากเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้น ธนาคารกลางต้องพร้อมเสมอที่จะให้ธนาคารพาณิชย์กู้ยืมเงิน

ทั้งนี้เพราะธนาคารกลางเป็นผู้รักษาเงินสำรองของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารกลางจึงช่วยเหลือทางการเงินแก่ธนาคารพาณิชย์ได้ทุกขณะ เมื่อธนาคารพาณิชย์มีความจำเป็นต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากเป็นครั้งคราวเนื่องในวันนักชัตตกต่างๆ แก่ธนาคารกลางจะให้ความระมัดระวังพิจารณาในการให้กู้ยืมพอสมควร และไม่ช่วยเหลือโดยไม่มีขอบเขตหรือในทุกกรณีไป ธนาคารกลางจะต้องพิจารณาว่า ธนาคารพาณิชย์ที่ขอความช่วยเหลือหรือขอกู้เงินนั้น ไม่มีพฤติกรรมส่อไปในทางการเก็งกำไรหรือดำเนินการที่จะเป็นการเสี่ยง

(๒) อำนวยความสะดวกแก่การค้ากับต่างประเทศ โดยการซื้อตั๋วเงินต่างประเทศที่ธนาคารพาณิชย์สลักหลังแล้ว หรือหน้าที่ในการรับช่วงซื้อลด (Rediscount) หมายถึงการที่ธนาคารกลางเป็นผู้รับช่วงซื้อลดตั๋วเงินชนิดต่างๆ เช่น ตั๋วแลกเงิน และตั๋วสัญญาใช้เงิน เป็นต้น ซึ่งธนาคารพาณิชย์นำมาขายให้ ธนาคารพาณิชย์ได้ตั๋วเงินเหล่านี้มาโดยการซื้อลด (Discount) จากลูกค้าอีกทอดหนึ่ง การทำหน้าที่รับช่วงซื้อลดของธนาคารกลางดังกล่าวนี้ นับเป็นเครื่องมือที่สำคัญอีกประการหนึ่งของธนาคารกลางที่จะสามารถนำมาใช้ในการควบคุมระบบการเงินและเครดิตได้

๕. ธนาคารกลางจะทำหน้าที่ในการรักษาเงินสำรอง

หน้าที่ในการรักษาเงินสำรองของธนาคารกลางแบ่งออกได้เป็นสองประการด้วยกันคือ รักษาเงินสำรองของธนาคารพาณิชย์ประการหนึ่ง กับรักษาเงินสำรองระหว่างประเทศอีกประการหนึ่ง

การรักษาเงินสำรองของธนาคารพาณิชย์นั้น โดยทั่วไปกฎหมายการเงินของประเทศจะกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องถือเงินสำรองไว้จำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นเงินที่ได้จากประชาชนหรือผู้นำมาฝาก จะต้องนำเก็บรักษาไว้เป็นเงินสดเพื่อจะได้จ่ายคืนให้แก่ผู้ฝากได้ในกรณีที่ผู้ฝากต้องการ ไม่ใช่ให้นำออกไปให้สูญเสียดังหมด จำนวนนี้เรียกว่า

"เงินสำรอง" ทั้งนี้โดยให้รักษาเงินสำรองนั้นไว้ที่ธนาคารกลาง โดยธนาคารกลางจะมีบัญชีของธนาคารพาณิชย์ไว้เพื่อสะดวกต่อการจัดทำบัญชีและจะเป็นผู้ถือบัญชีเหล่านี้ไว้

การที่ธนาคารกลางมีหน้าที่รักษาเงินสำรองเช่นนี้ ทำให้ธนาคารกลางมีชื่อเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า Reserve Bank และเป็นผลทำให้ธนาคารกลางมีเครื่องมือสำคัญที่จะใช้ควบคุมการเงินและเครดิตของประเทศได้อีกทางหนึ่งด้วย และเป็นการรวมศูนย์เงินสำรองของประเทศในลักษณะที่จะสามารถนำเงินดังกล่าวมาใช้ในภาคการผลิตที่จำเป็นที่สุดได้ โดยมุ่งที่จะแบ่งปันเงินนี้ให้เป็นส่วน ๆ

สำหรับหน้าที่ในการรักษาเงินสำรองระหว่างประเทศไว้นั้น จุดมุ่งหมายสำคัญก็คือ รักษาไว้สำหรับเป็นทุนสำรองเงินตรา เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อถือในค่าของเงินตราที่นำออกใช้หมุนเวียนประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่งก็คือรักษาทุนสำรองระหว่างประเทศไว้เพื่อรับกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ระหว่างประเทศ ทั้งในด้านการค้าต่างประเทศและการชำระหนี้กับต่างประเทศ

๖. ธนาคารกลางมีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมการเงินและเครดิต

ธนาคารกลางจะเป็นสถาบันที่จะเป็นผู้กำหนดอัตราของการให้เครดิตหรืออัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์ ดังนั้นการขึ้นลงของอัตราเงินที่ใหญ่ขึ้น (Rate of Discount) ที่เรียกว่าเป็น "อัตราธนาคาร" (Bank Rate) จึงเป็นอำนาจและหน้าที่ของธนาคารกลางที่จะเป็นผู้กำหนด

นับว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญของธนาคารกลาง ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลที่ว่าปริมาณเงินและเครดิตที่ไหลเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจนั้นมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการควบคุมการเงินและเครดิตจึงสามารถที่จะให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการเงินเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ การทำหน้าที่ด้านนี้ของธนาคารกลางก็คือการใช้นโยบายการเงิน (Monetary Policy) นั้นเอง คือกำหนดและควบคุมปริมาณเงินให้มีความเหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นในทางเศรษฐกิจ ไม่เป็นการนำไปสู่ภาวะเงินเฟ้อหรือเงินฝืดได้

ในการควบคุมปริมาณเงินเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจนั้น ธนาคารกลาง ซึ่งมีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ทางการเงิน (Monetary Authority) โดยตรงมีวิธีการที่นำมาใช้ในการควบคุมอยู่ด้วยกัน ๓ วิธีคือ ๑

(๑) วิธีการควบคุมทางปริมาณหรือควบคุมโดยทั่วไป (Quantitative or General Control) การควบคุมโดยวิธีนี้มีเครื่องมือหลายชนิดซึ่งประกอบด้วยการเพิ่มหรือลดอัตราเงินสำรองตามกฎหมาย (Legal Reserve Requirement) หรือด้วยการเพิ่มหรือลดอัตรารับช่วงซื้อลด (Rediscount) และเพิ่มหรือลดอัตราดอกเบี้ย (Bank rate) หรือด้วยการซื้อหรือขายหลักทรัพย์ในตลาด (Open Market Operation)

(๒) วิธีการควบคุมทางคุณภาพหรือควบคุมเฉพาะอย่าง (Qualitative Selective Control) การควบคุมโดยวิธีนี้มีเครื่องมือหลายชนิด คือ ควบคุมเครดิตเพื่อการซื้อขายหลักทรัพย์ หรือควบคุมเครดิตเพื่อการอุปโภคบริโภค หรือด้วยการกำหนดอัตราซื้อลดสำหรับตัวเงินบางชนิดเป็นพิเศษ หรือควบคุมเครดิตสำหรับการส่งสินค้าขาเข้า

(๓) วิธีการควบคุมโดยตรง (Direct Control) การควบคุมโดยวิธีนี้มีเครื่องมือที่สำคัญคือ การกำหนดวงเงินสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์จะให้กู้และลงทุนได้ทั้งหมด หรือให้กู้และลงทุนในกิจการบางประเภท นอกจากนี้ยังอาจควบคุมโดยกำหนดอัตราสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์จะขยายเงินกู้และลงทุนได้ภายในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เครื่องมือนี้อาจใช้บังคับแก่ธนาคารแห่งใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะ หรือใช้บังคับแก่ระบบธนาคารทั้งหมดก็ได้

วิโรจน์ กลั่นจำปา, "หน้าที่ของธนาคารกลาง," เรื่องของเงินและธนาคาร (พระนคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๑๗), หน้า ๑๒๖ - ๑๓๓

หรือโดยการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ลดจำนวนเงินกู้ลงให้อยู่ภายในวงเงิน และภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ธนาคารกลางอาจให้คำแนะนำให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง (Moral Suasion) ซึ่งหมายถึงการที่ธนาคาร จะแนะนำให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ประสานสอดคล้องกับนโยบาย ของชาติเป็นส่วนรวม

จะเห็นได้ว่าเครื่องมือแทนนโยบายการเงินหรือเครื่องมือในการควบคุมเครดิต นั้น มีอยู่หลายประการด้วยกัน การที่ธนาคารกลางจะกำหนดเลือกใช้เครื่องมือใดหรือ ใซ่อย่างใดจึงจะเหมาะสมเพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดความมั่นคง มากที่สุด

๘. ธนาคารกลางจะทำหน้าที่การหักบัญชีระหว่างธนาคารพาณิชย์

การอำนวยความสะดวกในการหักบัญชี (Clearing) หรือการชำระ หนี้ระหว่างธนาคารพาณิชย์ด้วยกันเอง โดยปกติการประกอบธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ แต่ละแห่งนั้น จะเป็นผลให้ธนาคารเกิดข้อผูกพันเป็นลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ระหว่างธนาคาร พณิชย์ด้วยกัน ขณะเดียวกันลูกค้าย่อยอื่นของธนาคารแห่งที่สอง ก็อาจนำเช็คของธนาคาร แห่งแรกฝากเงินกับตน ถ้าหากจำนวนเงินในเช็คแตกต่างกันแล้วก็ยอมทำให้ธนาคารทั้ง สองแห่งเกิดการะหนี้สินกันขึ้น

การหักบัญชีระหว่างธนาคารด้วยกันนี้เอง จะกระทำที่สำนักงานกลางแห่งหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าสำนักหักบัญชี (Clearing House) เมื่อทำการหักบัญชีกันขึ้นแล้ว สำนัก หักบัญชีก็จะแจ้งผลให้ธนาคารกลางทราบ ธนาคารกลางซึ่งเป็นผู้ถือบัญชีเงินฝากของ ธนาคารต่าง ๆ ก็จะเข้าบัญชีให้แก่วิศวกรรมที่มีคุณเป็นเจ้าหนี้ และขณะเดียวกันก็จะหัก บัญชีของธนาคารที่มีคุณเป็นลูกหนี้

หน้าที่การหักบัญชีระหว่างธนาคารของธนาคารกลางนี้ ได้ปฏิบัติมาเป็นเวลา นานแล้ว เช่น ธนาคารอังกฤษ ตราสารที่ทำการแลกเปลี่ยนในการหักบัญชีนั้นได้แก่เช็ค + ตัวแลกเงิน + ตัวสัญญาใช้เงิน หรือตราสารอื่นที่กำหนดไว้ การชำระหนี้ให้แก่กัน กระทำ ด้วยวิธีขึ้นบัญชีหรือหักบัญชีของแต่ละธนาคารที่ธนาคารกลาง

หน้าที่ของธนาคารกลางดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดความสะดวกแก่ธนาคารพาณิชย์ คือไม่ต้องนำเงินไปชำระกันโดยตรง เพราะใช้วิธีการหักบัญชี ดังนั้นถ้าปรากฏว่า ธนาคารพาณิชย์ใดเป็นคู่หนึ่งในการหักบัญชี เงินในสกรูสำรองลดต่ำกว่าระดับที่ดำรงไว้ตามกฎหมาย หรือประเพณีที่ดีปฏิบัติก็อาจขอความช่วยเหลือจากธนาคารกลางได้ ในฐานะที่เป็นธนาคารผู้ใหญ่มีแหล่งสุดท้าย

ธนาคารพาณิชย์ (Commercial Bank)

ธนาคารพาณิชย์ คือสถาบันที่รับฝากเงินจากพ่อค้า ประชาชน แล้วนำเงิน ไปลงทุนหาผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ให้อุยกัม ลงทุนในพันธบัตร หรือหุ้นบริษัทต่างๆ หรือขายเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น รูปแบบต่างๆ ของการลงทุนหาผลประโยชน์ดังกล่าวนี้ การให้อุยกัมนับได้ว่าเป็นธุรกิจที่สำคัญของธนาคาร เพราะนอกจากจะอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าแล้ว ยังก่อให้เกิดรายได้หลักแก่ธนาคาร การให้อุยกัมของธนาคารพาณิชย์มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอันมาก เนื่องจากสถาบันการธนาคารเป็นแหล่งระดมทุน จากเงินออมของประชาชนแล้วจัดสรรแบ่งให้แก่ธุรกิจ อุตสาหกรรม เกษตรกร ในรูปการให้อุยกัมประเภทต่าง ๆ ตามความต้องการอันเหมาะสมของตลาดการเงิน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญรุ่งเรือง ๑

Kilborne และ Woodwarth กล่าวว่าธนาคารพาณิชย์คือสถาบัน "การฝากและ การกู้เงิน" ซึ่งทำให้ธนาคารพาณิชย์มีหน้าที่สำคัญแยกย่อยอยู่ ๒ ประการคือ

- ๑. การเตรียมส่วนเงินเพื่อจ่ายคืนให้กับเจ้าของผู้ฝากเงิน

๑ ธนาคารไทยพาณิชย์, "การให้กู้ ขัลดและการปริวรรตเงินตราต่างประเทศ," อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์อำภรณ์ กฤษณามระ (กรุงเทพมหานคร : ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๑๖), หน้า ๑

๒. การนำเงินใหญ่หรือนำไปลงทุนในธุรกิจการค้า เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน^๑

ประยูร จินดาประดิษฐ์ ให้ความหมายของธนาคารพาณิชย์ว่า คือสถาบันที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการรับฝากเงินออกเงินกู้และโอนเงินและเครดิต ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริการเหล่านี้ลูกค้าของธนาคารก็คือบริษัท ร้านค้าและเอกชนทั่วไป หลักการที่สำคัญของธนาคารก็คือให้การสนับสนุนทางการเงินแก่การค้าและการพาณิชย์ และให้ความช่วยเหลือในการจัดการทางด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

หรือธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ ก็คือการรับฝากเงิน จากองค์การบริษัทห้างร้านและประชาชน โดยผู้ฝากเงินจะถอนเงินที่ฝากนั้นคืนได้ตามกำหนดที่ตกลงไว้หรือเมื่อเรียก ร้อง และธนาคารได้นำเงินที่รับฝากไว้นั้นไปลงทุนหาผลประโยชน์ในรูปต่าง ๆ เช่น ให้กู้ยืมและซื้อลด ลงทุนในทรัพย์สินรัฐบาล หุ้น หรือหุ้นกู้ของบริษัทต่าง ๆ การโอนเงินในประเทศประกอบธุรกิจธนาคารพาณิชย์ ในด้านต่างประเทศ เช่น การเปิดเลตเตอร์ออฟ-เครดิต การเรียกเก็บเงินตามตั๋วเงิน การโอนเงินต่างประเทศ การซื้อขายเงินตราต่างประเทศ เป็นอาทิ และบริการแก่ลูกค้าในด้านอื่น ๆ เช่น ให้การค้าประกัน เพื่อลูกค้าให้เข้าหุ้นภัย เป็นต้น^๒

และตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๔ ได้ให้คำจำกัดความของธนาคารพาณิชย์ไว้ว่า "การธนาคารพาณิชย์" หมายความว่า การประกอบธุรกิจรับฝากเงิน ที่ต้องจ่ายคืนเมื่อควรค่าม หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ และใช้ประโยชน์เงินนั้นไปทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น

^๑ Russel Donald Kilborne and George Walter Woodwarth, Principles of Money and Banking (New York : Mccraw-Hill Book Co, 1937), p. 14.

^๒ ประยูร จินดาประดิษฐ์, การธนาคารพาณิชย์ การดำเนินงานและการบัญชี, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๑๔), หน้า ๒ - ๓.

ก. ใหญ่

ข. ซื่อ ขาย หรือ เก็บเงินตามตัวแลกเปลี่ยนหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด

ค. ซื่อหรือขายเงินฝั้ววรรคต่างประเทศ ทั้งจะประกอบธุรกิจอื่นอันเป็นประเพณี

ที่ธนาคารพาณิชย์พึงกระทำด้วยหรือไม่ก็ตาม

ซึ่งตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ มาตราที่ ๔ นี้ยังให้คำจำกัดความของคำว่า "ธนาคารพาณิชย์" ไว้ว่า

"ธนาคารพาณิชย์" หมายความว่า ธนาคารที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบการธนาคารพาณิชย์และหมายความรวมถึงสาขายงธนาคารต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบการธนาคารพาณิชย์

หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์

จากความหมายของ "ธนาคารพาณิชย์" ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปหน้าที่หลักของธนาคารพาณิชย์ ที่เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจได้ ๓ ประการดังนี้

- ๑. หน้าที่ในด้านการรับฝากเงิน
- ๒. หน้าที่ในด้านการใหญ่เงิน
- ๓. หน้าที่ในด้านการให้บริการอื่นตามประเพณีที่ธนาคารพาณิชย์พึงกระทำ

๑. หน้าที่ในด้านการรับฝากเงิน

การรับฝากเงินเป็นหน้าที่หลักประการแรกของธนาคารพาณิชย์ เพื่อให้เงินเข้ามาหมุนเวียนใช้ดำเนินงานขั้นต่อไป โดยที่เงินฝากนี้เป็นแหล่งเงินทุน (Source of Fund) ที่สำคัญที่สุดของธนาคาร ซึ่งจะได้เห็นจากการที่ทุกธนาคารพยายามเร่งค้ำเงินฝากอยู่เสมอ

ธนาคารแห่งประเทศไทย, พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๕๐๕

(กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนครพาณิชย์, ๒๕๐๕), หน้า ๑.

พร้อมทั้งคิดค้นวิธีรับฝากเงินประเภทใหม่ ๆ เพื่อเป็นการดึงดูดใจลูกค้าให้ฝากเงินฝากธนาคาร
การรับฝากเงินนี้ธนาคารพาณิชย์ได้แยกออกไปหลายประเภทดังนี้

๑.๑ การฝากเงินกระแสรายวัน เป็นการฝากเงินที่ธนาคารจะต้องจ่ายคืนให้แก่
ผู้ฝากทันที เมื่อผู้ฝากเรียกหรือตามคำสั่งควมการใช้เช็คในการถอนเงิน โดยผู้ทรงเช็คนำ
เช็คมาขอรับเงินสด หรือนำไปเข้าบัญชีทั้งในธนาคารเดียวกันหรือธนาคารอื่น เมื่อธนาคารผู้
รับฝากเงินได้รับเช็คเพื่อขอเบิกเงินก็จะจ่ายเงินตามเช็คทันที เว้นแต่

- ไม่มีเงินในบัญชีของผู้ฝากเหลือพอที่จะจ่ายตามเช็คนั้น หรือ
- เช็คนั้นยื่นเพื่อใช้เงินเมื่อพ้นเวลาหกเดือน นับแต่วันออกเช็ค
- หรือ ได้มีคำบอกกล่าวว่าเช็คนั้นหาย หรือถูกฉกไป

๑.๒ การฝากเงินออมทรัพย์ เป็นการฝากเงินเพื่อการออมทรัพย์ ประเภท
"จ่ายคืนเมื่อหางาม" หรือ "เงินฝากเพื่อเรียก" ประเภทใช้สมุดบัญชีฝากเงินซึ่ง บัญชี
ฝากเงินประเภทนี้ต่างกับการฝากเงินกระแสรายวันอยู่ที่วิธีการฝากและธนาคารจะจ่าย
สมุดบัญชีฝาก ให้แก่ผู้ฝากเงินใช้สำหรับการฝากและการถอนพร้อมกันไปในตัวเพียงเล่มเดียว ธนาคาร
พาณิชย์จะไม่ใช้สมุดฝากเงินหรือเช็คแต่อย่างใด

๑.๓ การฝากเงินฝากประจำ เงินฝากประเภทนี้เป็นเงินฝากที่จ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะ
เวลา เงินฝากประจำจะแบ่งออกเป็นหลายประเภทตามระยะเวลาของการฝากเงิน เช่น
ประเภท ๓ เดือน ๖ เดือน และ ๑๒ เดือน อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทนี้ธนาคารพาณิชย์
จะจ่ายให้ลดหลั่นกันลงไปตามระยะเวลาที่ฝากที่กฎหมายได้บัญญัติไว้

๑.๔ การฝากเงินประเภทอื่น ๆ เงินฝากประเภทนี้แต่ละธนาคารจะคงข้อแตกต่างกัน
แต่เนื้อหาและการดำเนินการแล้วแยกการฝากเงิน ดังกล่าวข้างต้นทั้ง ๓ ประเภท เพียง
แต่ใช้ชื่อให้แตกต่างกันไปจากเงิน ทั้งนี้เพื่อเป็นการดึงดูดลูกค้าให้มาใช้บริการของธนาคารมากขึ้น

สันทนา วรธนบุตร, "ก้นทุนการปฏิบัติงานของธนาคาร" (วิทยานิพนธ์ปริญญา-
มหาบัณฑิต แผนกการบัญชี บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔) , หน้า ๘.

ดังเช่นธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจากธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ จะมีการฝากเงินประเภทที่เรียกว่าสินทรัพย์ เงินฝากเศษเสี้ยวเคราะห์ ฝากเพื่ออนาคต เป็นต้น

๒. หน้าที่ในธนาคารใหญ่

การใหญ่เป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้แก่ธนาคาร ด้วยการให้เงินที่ได้มาจากรับฝากเงิน นำมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุดและมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและของประเทศด้วย รายได้ของธนาคารพาณิชย์จะได้ออกโดยในรูปของดอกเบี้ย การใหญ่สามารถแยกออกได้หลายประเภทดังนี้

๒.๑ การให้เงินกู้ คือการที่ธนาคารให้ลูกค้ายืมเงินจำนวนหนึ่งโดยมีกำหนดเวลาชำระหนี้ที่แน่นอน ซึ่งอาจจะมีการชำระหนี้คืนกันเพียงครั้งเดียวเต็มจำนวน หรือโดยผ่อนชำระเป็นงวด ๆ โดยธนาคารจะคิดดอกเบี้ยตามอัตราที่ตกลงกัน แต่ต้องไม่เกินอัตราสูงสุดที่ธนาคารกลางของแต่ละประเทศได้กำหนดไว้^๑ โดยที่แต่ละธนาคารได้จำแนกประเภทของการใหญ่ออกต่าง ๆ กัน เพื่อให้เหมาะสมแก่การดูแลประเภท เช่น แบ่งตามประเภทกิจกรรมที่ขอกู้ เช่น การใหญ่เพื่อการอุตสาหกรรม การใหญ่เพื่อการเกษตร เป็นต้น หรือไม่ก็จำแนกตามขนาดของธุรกิจ ซึ่งได้แก่การใหญ่เพื่อธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลาง หรือขนาดเล็ก เป็นต้น แต่โดยทั่วไปแล้วมักจะตั้งชื่อใหญ่ด้วยการใช้ทั้งประเภทกิจกรรมและขนาดปนกันไปแต่ละธนาคาร

๒.๒ การเบิกเงินเกินบัญชี เป็นวิธีการใหญ่โดยวิธีให้ลูกค้าเบิกเงินเกินกว่าจำนวนที่ฝากในบัญชีกระแสรายวันของตน โดยที่เจ้าของบัญชีจะต้องตกลงกับธนาคารเพื่อขอเบิกเกินบัญชี แล้วธนาคารจะกำหนดวงเงินให้ซึ่งทำให้เจ้าของบัญชีมีสิทธิที่จะเบิกเงินได้ตามจำนวนในบัญชีของตนแล้วยังสามารถเบิกเงินเกินจำนวนในบัญชีได้ภายในวงเงินที่ธนาคารอนุมัติ^๒

^๑ ประยูร จินดาประดิษฐ์, การธนาคารพาณิชย์ การดำเนินงานและการบัญชี, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๑๗๓.

^๒ เรื่องเงินฝาก, หน้า ๒๐๘.

๒.๓ การรับซื้อตั๋วเงิน เป็นการอำนวยความสะดวกในด้านอื่นเชื่อ ในลักษณะของการรับซื้อค (Discount) ตั๋วเงินนานาชาติไว้จากลูกค้า โดยมีหลักอยู่ว่าธนาคารจะยอมรับซื้อตั๋วเงินที่ยังไม่ครบกำหนดชำระเงินไว้จากลูกค้า โดยวิธีจ่ายเงินล่วงหน้าไปก่อน แต่ลูกค้าจะต้องยอมเสียค่า "ส่วนลด" ให้กับธนาคาร จำนวนนับแต่วันที่ ๆ ให้นำตัวมาขาย จนถึงวันที่ตั๋วครบกำหนดชำระเงิน ในอัตราตามแต่จะได้ออกลงกันไว้โดยที่ลูกค้าจะต้องยินยอมโอนกรรมสิทธิ์ในการรับเงินตามตัวนั้น ๆ ไว้ให้ธนาคาร โดยถูกต้องตามกฎหมาย

๒.๔ การอำนวยความสะดวกพิเศษเฉพาะอย่าง เป็นการอำนวยความสะดวกตามหลักการในลักษณะใดลักษณะหนึ่งตามที่ได้อธิบายมาแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของการให้กู้เงิน ซึ่งแต่ละธนาคารจะกำหนดข้อ ประเภทของเงินกู้แตกต่างกัน อย่างเช่น ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยก็มีประเภทของเงินกู้อย่างโครงการต่าง ๆ เช่น

- สินเชื่อส่วนบุคคล
- สินเชื่อเพื่อการเกษตร
- สินเชื่อเพื่อการศึกษา
- สินเชื่อเพื่อเลเทหังเคราะห์
- สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย
- สินเชื่อเพื่อธุรกิจขนาดเล็ก
- สินเชื่อเพื่อส่งเสริมกิจการค้าของคนไทย
- สินเชื่อเพื่อเครื่องมือกด
- สินเชื่อเพื่อการอุตสาหกรรม
- สินเชื่อเพื่อการคลังสินค้าและซื้อค
- สินเชื่อเพื่อส่งเสริมการหาราชการ

๓. หน้าที่ในด้านการให้บริการอื่นตามประเพณีที่ธนาคารพาณิชย์พึงกระทำ
หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ เป็นหน้าที่นอกเหนือจาก ๒ หน้าที่แรกและ
อาจจะพูดได้ว่าเป็นหน้าที่ที่ธนาคารพาณิชย์จะให้เป็นการบริการแก่ลูกค้า อาจจะจำแนก
บริการต่าง ๆ ได้ดังนี้

๓.๑ การรับโอนเงินภายในประเทศ เป็นบริการที่สำคัญประเภทหนึ่งของ
ธนาคารพาณิชย์ เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าที่ประสงค์จะโอนเงินจากท้องถิ่น
หนึ่งไปจ่ายให้แก่ผู้รับเงินในท้องถิ่นหนึ่งตามคำสั่งของลูกค้า ซึ่งลูกค้าจะได้รับประ-
โยชน์ทางด้านความสะดวกสบาย ประหยัดค่าใช้จ่าย และไม่คงเสียเวลานานำเงินสด
ไปจ่ายด้วยตนเอง การบริการด้านนี้มีความจำ ๔ วิธีคือ

- การโอนเงินด้วยตราพัสดุ
- การโอนเงินทางไปรษณีย์
- การโอนเงินทางโทรเลข
- การโอนเงินทางโทรศัพท์ทางไกล หรือวิทยุโทรศัพท์

โดยธนาคารพาณิชย์จะคิดค่าธรรมเนียมจากลูกค้าผู้ขอใช้บริการดังกล่าว ค่า
ธรรมเนียมในการโอนเงินทุกประเภท จะกำหนดโดยสมาคมธนาคาร หรือกฎหมายของ
แต่ละประเทศไป

๓.๒ บริการ เช็คของขวัญ เป็นบริการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องการซื้อ
ของขวัญ โดยการใช้เช็คของขวัญของธนาคารแทนของก้ำนัลที่ให้แก่โดยทั่วไปในโอกาส
ต่าง ๆ กัน โดยลูกค้าไม่ต้องเสียค่าบริการใด ๆ ทั้งสิ้น

๓.๓ บริการ แส่กู้เงิน เป็นบริการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ลูกค้าของธนาคาร
พาณิชย์ เอาตัวประกันของธนาคารไว้เป็นที่เก็บทรัพย์สินส่วนตัว โดยลูกค้าจะเสียค่าใช้จ่าย
ในการเก็บรักษาให้กับธนาคารพาณิชย์ ค่าธรรมเนียมที่ธนาคารพาณิชย์คิดกับลูกค้าก็จะลด
หลั่นกันไปตามขนาดของผู้ที่เข้า

๓.๔ บริการออกหนังสือแนะนำตัว เป็นบริการที่มีวัตถุประสงค์จะให้ธนาคารช่วยแนะนำตัวของลูกค้าเองธนาคารหรือบรรดาพ่อค้าและนักธุรกิจในต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ของลูกค้าโดยตรง และลูกค้าไม่คงเสียค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น

๓.๕ บริการรับเรียกเก็บเงินตามตัว เป็นบริการที่ช่วยเหลือลูกค้าที่ได้รับตัวเงินประเภทที่ระบุจ่ายเงินในต่างประเทศ โดยธนาคารจะรับเรียกเงินตามตัวดังกล่าวให้ทั้งนี้ลูกค้าจะได้รับประโยชน์เต็มที่ประหยัดค่าใช้จ่าย และไม่ต้องเดินทางไปเรียกเก็บเงินตามตัวด้วยตนเอง

๓.๖ บริการออกเช็คของธนาคาร (Cashier's Order) เพื่อแลกเปลี่ยนกับเช็คของผู้เค้าย่า วัตถุประสงค์เพื่อให้ลูกค้าของธนาคารพาณิชย์ใดมีโอกาสนำเช็คส่วนบุคคลทั้งนี้เป็นเช็คของตนเองและเช็คของผู้อื่นมาแลกเปลี่ยนกับเช็คของธนาคาร เพื่อนำไปชำระหนี้ให้แก่บุคคลภายนอก หรือเพื่อให้แน่ใจว่าเช็คฉบับนั้นมีเงินจริง ประโยชน์ที่ได้รับคือลูกค้าไม่ต้องพกเงินสดติดตัวเป็นจำนวนมากและเสียค่าธรรมเนียมเพื่อเป็นค่าบริการในอัตราค่า

๓.๗ บริการโอนเงินเพื่อการศึกษ่า เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองนักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่จำเป็นต้องส่งเงินค่าใช้จ่ายให้แก่บุตร บิดา หรือผู้ที่อยู่ในความปกครอง ซึ่งมีสถานศึกษาอยู่ในต่างท้องถิ่นเป็นการเฉพาะ โดยวิธีที่ธนาคารรับจัดบริการจ่ายเงินที่ปลายทางให้ตามคำสั่งของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใดทั้งสิ้น และนักเรียน นิสิต นักศึกษา จะได้รับเงินเป็นจำนวนที่แน่นอนตามกำหนดเวลา

๓.๘ บริการรับฝากเงินสวัสดิการ และประเภทเงินทุนสะสม หรือเงินทุนเลี้ยงชีพของลูกค้า บริษัทและทางหุ้นส่วน โดยธนาคารพาณิชย์จะเป็นคนกลางควบคุมดูแลผลประโยชน์ทางด้านการจัดสรรเงินทุนสะสม หรือเงินทุนเลี้ยงชีพระหว่างลูกค้าและธุรกิจดังกล่าว นายจ้างจะไม่เสียค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น และลูกค้าก็มีความมั่นใจว่าจะได้รับเงินตรงตามที่ได้สะสมไว้กับนายจ้างตามสัญญา

๓.๘ บริการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ ธนาคารพาณิชย์ที่มีสิทธิ์จะซื้อหรือขายเงินตราต่างประเทศในรูปของธนบัตรหรือเหรียญกษาปณ์ รวมทั้งมีจรรยาบรรณเงินต่างประเทศอื่น ๆ กับลูกค้าโดยตรง จะต้องเป็นธนาคารที่ได้รับอนุญาตซึ่งเกือบจะทุกธนาคารพาณิชย์จะมีบริการทางค่านนี้ และจะทำกันเกือบทุกสกุลเงิน

๓.๑๐ บริการโอนเงินต่างประเทศ มีวิธีการโอนเงินหลายวิธี เช่น การออกเป็นตราพท์ ออกเป็นคำสั่งจ่ายเงินทั้งทางไปรษณีย์โทรเลข รวมทั้งการออกเช็คเตอร์ออฟเครดิท เพื่อการเดินทาง การขายเช็คเดินทางของธนาคารต่างประเทศที่ธนาคารเป็นตัวแทน เป็นต้น

๓.๑๑ บริการคานการการระหว่างประเทศ เป็นลักษณะการให้ความสะดวกในการชำระเงินคานการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่ทำการติดต่อซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ เช่น รับบริการเปิดเช็คเตอร์ออฟเครดิท เพื่อการส่งสินค้าเข้าให้แกลูกค้าที่สั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ รับซื้อตั๋วแลกเงินตามเช็คเตอร์ออฟเครดิท ซึ่งเปิดมาจากต่างประเทศเพื่อการสั่งซื้อสินค้าจากภายในประเทศของธนาคารพาณิชย์นั้น ๆ จากลูกค้าประเภทที่ส่งสินค้าออก รับเรียกเก็บเงินตามตั๋วเงินตราต่างประเทศประเภทต่าง ๆ รับซื้อตั๋วเงินตราต่างประเทศประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

๓.๑๒ บริการคานเงินฝาก เฉพาะธนาคารพาณิชย์ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น ที่จะมีบริการทางคานการบริการรับเปิดบัญชีเงินฝากเป็นเงินตราต่างประเทศลูกค้าต่าง ๆ จากบุคคลที่ได้รับอนุมัติจากเจ้าหน้าที่สำนักงานควบคุมการแลกเปลี่ยน (ธนาคารกลาง) ให้เปิดบัญชีเงินฝากเป็นเงินตราต่างประเทศไว้กับธนาคารพาณิชย์ บริการทางคานการนี้ทั้งเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามและเงินฝากประเภทที่จะต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนด

๓.๑๓ บริการด้านต่างประเทศอื่น ๆ นอกจากบริการด้านต่างประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ อาจจะมีบริการด้านต่างประเทศอื่น ๆ อีกตามที่อำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับต่างประเทศได้อีกหลายประการ เช่น

- การออกหนังสือค้ำประกันเป็นเงินตราต่างประเทศ
- การออกหนังสือรับรองฐานะการเงิน
- การออกหนังสือแนะนำตัว
- บริการด้านข่าวสารการค้ำระหว่างประเทศ
- บริการแนะนำการศึกษาต่างประเทศ

นอกจากการบริการประเภทต่าง ๆ ตามที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นแล้ว ธนาคารพาณิชย์อาจให้บริการด้านอื่น ๆ อีก แต่ทั้งนี้บริการนั้น ๆ ต้องไม่ขัดกับข้อห้ามตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ และ ๑๓ ด้วย. ๑